

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת גאולת שדה

ויקרא כה, כה - כח

פסקאות: כט - לג

[כט]

(כה, כה) **כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד וּמִכָּר מֵאַחֲזָתוֹ וְבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגֹאֲלָתוֹ אֶת מִמְכָּר אֶחָיו:**

מדוע כתוב "את ממכר אחיו", הא מזה איירי

(כה, כה) וגאל את ממכר אחיו. פירוש¹, שמהגואל יוצא ביובל, ורק מה שמכר, הוא שני תבואות, זה שייך להגואל, אבל, כיון שמגיע היובל, שזה לא מכר, שהרי חוזרת אליו, זה אין שייך

¹ [כט] (כה, כה) **כִּי יִמּוֹךְ אֶחִיד וּמִכָּר מֵאַחֲזָתוֹ וְבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגֹאֲלָתוֹ אֶת מִמְכָּר אֶחָיו.** ע"כ. ויש לדקדק, מה בא הכתוב ללמד באריכות הלשון "ממכר אחיו", הרי מזה איירי הכא. ונראה, דבא ללמד, שלא תאמר שמהגואל אינו יוצא ביובל אלא מהקונה בעצמו, לפיכך כתבה תורה "ממכר אחיו", דהיינו רק מה שמכר אחיו הוא גואל, ואחיו לא מכר אלא את פירות השדה, שני תבואות עד היובל, אבל גוף הקרקע נשאר של המוכר, ולכן חוזרת ביובל, וכיון שלא מכר אלא שני תבואות ממילא חוזרת השדה ביובל למוכר, זה בא הכתוב ללמד.

אבל בספרא דרשו דרשה אחרת מהא דכתיב "ממכר אחיו", וז"ל (פרשה ג, פרק ה, פסקא א) "וגאל את ממכר אחיו. לרבות את הנותן מתנה". ע"כ דאי לאו קרא הוה אמינא דדוקא אם מכר חוזרת השדה ביובל, דכתיב והארץ לא "תמכר" לצמיתות, אבל במתנה אינה חוזרת ביובל, קא משמע לן קרא דאפילו במתנה חוזרת ביובל.

אבל מה שפירשנו דבא ללמד שגם מהגואל חוזרת ביובל, זה צריך לומר לפי שיטת הגמ' (בכורות נב, ב) שלמדו שמתנה חוזרת ביובל ממקום אחר, דאמרו שם מנלן שמתנה חוזרת ביובל לחכמים, דכתיב "תשובו" לרבות את המתנה. ולפי זה "ממכר אחיו" בא ללמד שגם מהגואל חוזרת ביובל.

אבל צריך ביאור, איך משמע מ"תשובו" לרבות מתנה. והנה תרתי "תשובו" כתוב בפרשה, בפסוק י ובפסוק יג, ("י) וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנֵי הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ: (יג) בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֶּה תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל

לגאול. ובספרא (פרשה ג, פרק ה, פסקא א) דריש ממכר לרבות המתנה. ובגמרא דילן (בכורות נב, ב) יליף מתשובו. ונראה לי, דדריש מאיש אל משפחתו תשובו (פסוק י), שהגם שהטעם כי לא תמכר לצמיתות אינו במתנה, שמכר הוא מחמת אונס שצריך למעות, כדאמר בפרק חזקת הבתים בבא בתרא מז, ב, ולכן הוא חוזר ביובל, כמו עבד, כיון שלא היה מרצונו, אבל הטעם שישובו בני המשפחה שייך במתנה, לכן אמר תשובו לרבות המתנה, פירוש, שהטעם שאיש אל משפחתו שייך במתנה. ודו"ק².

[ל]

(כה, כו) **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל וְהִשְׁיגָה יָדוֹ וּמָצָא כָּדִי גֹאֲלָתוֹ:**

אַחֲזָתוֹ. ונראה דמפסוק י' דרשו "ואיש אל משפחתו תשובו". וכוונת חז"ל היא, דהנה, הטעם שהשדה חוזרת ביובל, דכתיב (פסוק כג) "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכָּר לְצִמְתָּהּ", והטעם בזה היה נראה לומר, כיון שכל מוכר, מוכר באונס כי צריך למעות, כמו שאמרו חז"ל בבבא בתרא (מז, ב), והוה אמינא דבמתנה אין טעם זה, ואם נותן אינה חוזרת ביובל, קא משמע לן חז"ל דיש עוד טעם מדוע חוזרת השדה ביובל "שאיש אל משפחתו תשובו", התורה רוצה שיחזרו המשפחות בחזרה, [עיין לעיל פסקא יז, מה שביארנו טעם זה], וטעם זה שייך גם בנותן מתנה, וזה כונת חז"ל ללמוד מאיש אל משפחתו כו', דלא התכונו שיש ריבוי בקרא ללמד על נותן מתנה, אלא הטעם שכתוב בתורה שהשדה חוזרת בגלל שישוכו למשפחתם, טעם זה שייך גם במתנה, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² **תמצית דבריו: הא דכתיב "ממכר אחיו", בא ללמד, שלא תאמר שאין השדה חוזרת ביובל מיד הגואל אלא מיד הקונה, קא משמע לן קרא "וגאל את ממכר אחיו", שגאל רק את מה שמכר אחיו, ואחיו לא מכר אלא שני תבואות, אם כן, בודאי חוזרת ביובל, כי לא גאל אלא שני תבואות, ובספרא למדו מכאן שגם הנותן מתנה חוזרת ביובל, ובגמ' דילן למדו ממקום אחר, כמבואר בפנים.**

[ל]

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

באיזה אופן אין גואל לישראל

(כה, כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל. (תורת כהנים פרשה ג, פרק ה, פסקא ב). וכי³ יש לך אדם בישראל כו'. ואין יכול לפרש בגר שירש את אשתו או את אמו, דהוה ליה למכתב ואם אין לאיש גואל, וכמו בגזל הגר (במדבר ה, ח), שאין לו מכבר כיון שהוא גר, אבל באמרו לא יהיה לו גואל, מורה מאיזה סיבה מקריית, העתידה להיות ממקרי הזמן וילדי יום. ודו"ק⁴.

[לא]

³ [ל] (כה, כו) "ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו", ע"כ. והקשו בתורת כהנים (פרשה ג, פרק ה, פסקא ב), וכי יש לך אדם מישראל שאין לו גואל, אלא הכונה היא שאין לו גואל עשיר שהשיגה ידו לגאול את השדה. ויש לדקדק, מדוע לא תירצו בגר צדק שאין לו יורשין, ותירץ הר"ש משאנ"ץ, שכיון שכאן מדובר במכירת שדה אחוזה, וגר אין לו אחוזה בארץ ישראל לפיכך אין לפרש בגר. וקשה על פירוש זה, מדוע לא מפרש הספרא דאירי בגר שנשא אשה בת ישראל, ואשתו ירשה את אביה ישראל שלא היה לו בנים, ומתה אשת הגר וירש את אשתו מהתורה, ויש לו קרקע אחוזה בארץ ישראל, אבל אין לו גואל מצד אביו. וכן אפשר לומר דאירי בישראל, שאמו מישראל ואביו גר צדק, ומת אביו ולאחר מכן מתה אמו, וירשה בנה, ויש לו אחוזה בארץ ישראל, אבל אין לו גואל ממשפחת אביו, דמשפחת האם אינה משפחה אלא משפחת האב.

לפיכך נראה לפרש, דהטעם שלא תירצו דאירי בגר שאין לו קרובים, דבגזל הגר כתוב (במדבר ה, ח) "ואם אין לאיש גאל", ולשון זה משמע שמעולם לא היה לו גואל כי הוא גר, אבל הלשון כאן "ואיש כי לא יהיה לו גאל", מורה שמאיזה סיבה מקריית ממקרי הזמן וילדי היום אין לו גואל, ולא שמעולם לא היה לו גואל, לפיכך לא העמידו בגר, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תמצית דבריו: אי אפשר לפרש שאין לו גואל דאירי בגר, דהלשון משמע שהוא סיבה מקריית שאין לו גואל, ולא שמעולם לא היה לו גואל.

(בכורות נב, ב) מתני'. ואלו שאין חוזרין ביובל כו' המתנה, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים המתנה כמכר.

איך יפרש רבי מאיר את הכתוב ביחזקאל, שאם נותן הנשיא מתנה לאחד מעבדיו, חוזרת ביובל

(בכורות נב, ב) קשה⁵ לי על רבי מאיר דסובר (בכורות נב, ב) דמתנה אינה כמכר, היאך יפרש קרא דיחזקאל (מו, יז) וכי יתן מתנה כו' לאחד (מבניו) [מעבדיו] והיתה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא כו'. ונראה, משום דנחלת הנשיא היא מתרומת הקודש (יחזקאל מה, ז), ולא ניתן להנשיא רק על אופן זה, שיהיה לו ולבניו, אבל אין לו רשות לתת לעבדיו לעולם. ועוד אפשר, דהפירוש ושבת לנשיא, דבשנת הדרור יוצא העבד לחירות, שלא

[לא]

⁵ [לא] (בכורות נב, ב) "מתני'. ואלו שאין חוזרין ביובל כו' המתנה, דברי ר"מ, וחכמים אומרים המתנה כמכר". ע"כ. ויש לדקדק בדברי רבי מאיר, איך יפרש הכתוב ביחזקאל דמפורש שם שאם הנשיא יתן נחלתו במתנה לאחד מעבדיו, חוזרת השדה ביובל, דכתיב (יחזקאל מו, יז) "וכי יתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו, והיתה לו עד שנת הדרור, ושבת לנשיא, אף נחלתו בנזקו להם תהיה". [בנדפס: יש טעות סופר לבניו ותוקן].

ויש ליישב, דהנה מפורש ביחזקאל דנחלת הנשיא היא מתרומת הקודש, דכתיב (יחזקאל מה, ז) "ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולנחלת העיר אל פני תרומת הקדש ואל פני נחלת העיר מפתת ים ומה ומפתת קדמה קדימה וארץ לעממות אחד החלקים מגבול ים אל גבול קדימה", ולא ניתן לנשיא מתרומת הקודש נחלה אלא כדי להוריש לבניו אחריו, ולא לתת מתנה לאף אחד, לפיכך חוזרת ביובל. עוד יש לפרש, דהא דכתיב ונתן לעבדיו, אין הכונה לאחד מישראל, אלא לעבדיו ממש, והיינו עבדים עבריים שיוצאים לחירות ביובל, לפיכך חוזרת השדה לנשיא ביובל, דלא נתן הנשיא לעבד את השדה אלא כל זמן שהוא עבדו ולא להוציאה עמו כשיצא לדרור.

ומצאנו כעין זה בכתובות (נד, א) דנחלקו רב ושמואל בבגדים שאדם קונה לשכירו, האם קונה השכיר הבגדים לגמרי, או שהם שלו רק כשהוא שכיר. אבל הכא הכל מודים שלא נתן הנשיא נחלת קרקע לעבדו מתנה אלא כל זמן שהוא עבדו, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

[לב]

(כה, כח) ואם לא מצא ידו יי השיב לו והיה ממקרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא בייבל ושב לאחוזתו:

מדוע כתוב "ושב לאחוזתו" דכבר כתוב כן ברישא

(כה, כח) ויצא בייבל ושב לאחוזתו. בתורת⁷ כהנים (פרשה ג, פרק

הקדישה והיא ביד הקדש בזמן היובל, יוצאת למוכר, ואופן זה לא מפורש בפרשת בחוקותי, ששם מדובר בשדה אחוזה שיוצאת לכהנים, וכאן מדובר בשדה מקנה שהקדישה הקונה שיוצאת ללא דמים למוכר, והטעם בזה, דדוקא מקדיש שדה מקנה יוצאת לכהנים, כיון שיכול אדם להקדיש שדה אחוזתו שגופה שלו, אבל שדה מקנה אין אדם יכול להקדיש מה שאינו שלו, אלא שהוא אמינא שאף על פי כן אין הקדש יוצא ללא פדיון, קא משמע לן קרא דיוצא ללא פדיון.

ואם תאמר דגם זה כתוב בפרשת בחוקותי, דכתיב (כו, כז) "כב-כד" (כב) ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ לַה' (כג) ויחשב לו הפהן את מקסת הערף עד שנת הייבל ונתן את הערף ביום ההוא קדש לַה' (כד) בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אֲחֻזָּת הארץ". זה אינו, דפשט הכתוב איירי שהקונה פדה מיד הקדש, כדכתיב בפסוק כג, ועל זה כתוב בפסוק כד שתצא מיד הקונה – שהקדישה ופדאה מיד הקדש – לבעלים ביובל, אבל לא איירי קרא באופן שהקונה הקדישה ולא פדאה שגם בזה יוצאת בלא פדיון ליד המוכר, וזה למדו חז"ל כאן מהכתוב.

וכן מבואר שהבינו התוס' בערכין בפשט הכתוב להלן בפרשת בחוקותי, דעל הברייתא בערכין (כו, ב) דתניא "שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו" כתבו התוס' וז"ל "שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. לפום ריהטא משמע, אם גאל האחר מהגזבר לפני היובל. ורש"י פירש בפירוש חומש שלו, דאפילו לא גאלה אחר אלא שעדיין היא ביד הגזבר תצא בחנם ביובל לבעלים הראשונים אשר לו אחוזת הארץ" עכ"ל. הנה לפי התוס' לא איירי קרא באופן שקנה שדה אחוזה והקדישה ולא פדאה, רק לפירוש רש"י הוא. [ויתכן שגם רש"י פירש כן אליבא דאמת לפי הספרא כאן]. ובאמת המשנה למלך (עריכין ד, כו) הבין מרש"י [להפך מרש"י בחומש] בעריכין, דשדה מקנה שלא פדאה אינה יוצאת לבעלים ראשונים כיון שאין הקדש יוצא בלא פדיון, אבל תמה על זה, הא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וכן

נתן רק להעבד כל זמן שהוא עבדו [והכונה על עבד עברי ממש לא על אחד מהעם], אבל כי נפיק מיניה, לאפוקה לא יהיב ליה מתנה, וכדאמרו גבי לקיט סוף פרק נערה שנתפתתה (כתובות נד, א), יעויין שם, דשם פלוגתא דרב ושמואל, לכן ושבתי לנשיא. ודו"ק⁶.

⁶ תמצית דבריו: ויש לדקדק, איך יפרש רבי מאיר את הכתוב ביחזקאל, שאם נותן הנשיא מתנה לאחד מעבדיו, חוזרת ביובל. ויש לומר, דכיון שנחלת הנשיא באה לו מתרומת הקודש, לא נתנו לו אלא שיתן לבניו ולא לאחרים, לפיכך חוזרת ביובל. עוד יש לומר, דעבדיו הן עבדיו העבריים ממש, ולא נתנם להם אלא כל זמן שהם עבדיו ולא לאחר שיצאו לחירות.

[לב]

⁷ [לב] (כה, כח) ואם לא מצא ידו יי השיב לו והיה ממקרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא בייבל ושב לאחוזתו: ע"כ. ויש לדקדק, דהנה לעיל מפורש בפרשה שבשנת היובל חוזר המוכר לאחוזתו, וכאן כתבה תורה דין גאולת הקרקע מיד הקונה, ואם לא מצא ידו לגאול את השדה נשאת בידו עד היובל, אם כן הא דכתיב "ויצא בייבל ושב לאחוזתו" הוא מיותר, דכבר כתוב לעיל שחוזרת ביובל, ומאי קא משמע לן קרא. ותירצו רבותינו בתורת כהנים (פרשה ג, פרק ה, פסקא ז) וז"ל "ויצא ביובל. אף מהקדש". ולא נתבאר מה כונתם, ומה ענין הקדש לכאן. ומבאר הקרבן אהרן, שאם לא מכר את שדה אחוזתו אלא הקדישה ולא גאלה, ובא היובל, גם כן יוצאת מיד הקדש, אלא שיש הבדל בין שדה היוצאת מהקדש לשדה היוצאת מהדיוט, דבהקדש יוצאת לכהנים כמו שמפורש בפרשת בחוקותי (כו, כא), ושדה היוצאת מהדיוט יוצאת למוכר, זה תוכן דבריו. ודבריו תמוהים מאוד, דמאי קא משמע לן קרא, הא היא פרשה מפורשת להלן דכתיב (פרק כז, כא) "והיה השדה בצאתו בייבל קדש לַה' כשדה החרם לפהן תהיה אֲחֻזָּתוֹ".

ונראה, דכונת הספרא לפרש על אופן המפורש כאן בכתוב, שמכר שדה אחוזתו לקונה, ולא היה בידו לגאול, ועל זה בא הכתוב לומר, שאם הקונה

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

(ערכין ד, כו), לכן קא משמע לן קרא ויצא ביובל אף אם הוא כעת ביד ההקדש, שהקדישה הקונה, בכל זאת תצא ביובל חנם ושב לאחוזתו. וק"ל⁸.

[לג - המשך]

חקירה: האם מקדיש שדה מקנה, לזה וגואל וגואל לחצאין

ויש⁹ לחקור לרבי שמעון (קידושין כ, ב), דדריש טעמא דאינו גואל לחצאין ואינו לזה וגואל, משום דתחזור ביובל, איך הדין במקדיש שדה מקנה שחוזרת ביובל, אם גואלה לחצאין, או דילמא בזה שוה הקדש להדיוט, כמו בהדיוט אינו לזה ואינו גואל, כך בהקדש, שבלאו הכי תחזור לבעלים. והדבר צריך ביאור בסוגיא דקידושין כא. ודו"ק¹⁰.

ללות כדי לגאול, וכן יכול לגאול לחצאין, אבל המוכר שדה אחוזה אינו יכול ללות ולגאול, ולא לגאול לחצאין. והטעם בזה מפרש רבי שמעון [על פי ביאור רש"י], דבמוכר שדה אחוזה, כיון שחוזרת ביובל לבעליה, לפיכך החמירה תורה שלא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין, כי בלאו הכי חוזרת השדה אליו ביובל, אבל במקדיש שדה אחוזה שביובל אינה חוזרת אליו אלא יוצאת לכהנים, חסה תורה על המקדיש ואמרה שיכול ללות ולגאול וכן לגאול לחצאין. [ועל פי זה אמרו שם בסוגיא, שהמוכר בית בעיר חומה, כיון שלאחר שנה נחלט לקונה ואין המוכר יכול לגאול, דינה כבמקדיש, שיכול לגאול לחצאין וללות ולגאול].

ועל פי זה יש לחקור, מה הדין במקדיש שדה מקנה, שנתבאר בפסקא לב שביובל חוזרת שדה המקנה לבעליה בלא פדיון, האם יכול לגאול לחצאין וללות ולגאול. האם אמרינן כמו שמקדיש שדה אחוזה לזה וגואל וגואל לחצאין, הוא הדין שדה מקנה, או דלמא, לפי טעמו של רבי שמעון יש לדמות מקדיש שדה מקנה למוכר שדה אחוזה, שכיון שחוזרת לבעלים אינו לזה וגואל ואינו גואל לחצאין, והוא הדין מקדיש שדה מקנה, כיון שחזור ביובל אינו לזה וגואל ואינו גואל לחצאין. ויש לעיין בסוגיא בקידושין כא, א בסייעתא דשמיא.

¹⁰ תמצית דבריו: יש לחקור, האם מקדיש שדה מקנה, לזה וגואל וגואל לחצאין. האם דינו כמקדיש שדה אחוזה, דלוה וגואל וגואל לחצאין. או דלמא דומה למוכר שדה אחוזה, דאינו לזה וגואל ואינו

ה, פסקא ז) אף מן ההקדש. עיין מה שכתב הקרבן אהרן שיוצאת לכהנים. ובמחילה מכבוד תורתו, כוונת התורה כהנים ברור, דאם הקונה השדה הקדישה, ואינה בידו רק ביד הקדש, בכל זאת נפיק מיד ההקדש, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומפורש לקמן פרשת בחוקותי, ששדה מקנה אם הקדישה יוצאה ביובל, רק תמן כתיבא (כז, כב-כג) ואם את שדה מקנתו כו' יקדיש לה', וחישוב לו הכהן כו' היינו אם פדאה המקדיש, ובתריה כתיבא (פסוק כד) בשנת היובל ישוב השדה, והיינו אם פדאה המקדיש חוזרת לבעלים ביובל כאילו לא הקדישה, אבל מיד ההקדש, היינו שלא נפדית אימא, דאינה יוצאה מההקדש בלא פדיון, וזה כתבו תוס' בערכין דף כו, ב ד"ה שדה מקנה כו', לפום רהיטא משמע, אם גאל האחר מהגזבר כו' אלא שעדיין היא ביד הגזבר, תצא בחנם ביובל לבעלים הראשונים כו'. ועיין משנה למלך בזה

מבואר ברמב"ם שאפילו לא פדאה חוזרת לבעלים בלא פדיון.

וכיון שאין דין זה מפורש להלן בפרשת בחוקותי, לפיכך כתבה תורה כאן ושב לאחוזתו, לרבות שדה מקנה שהקדישה ולא פדאה שיוצאת ביובל בלא פדיון, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "ושב לאחוזתו" אף על פי שכבר כתבו כן למעלה שחוזרת לאחוזתו, מבואר בתורת כהנים, דבא ללמד, שאם לא גאל המוכר את השדה מיד הקונה, והקונה הקדישה, ולא פדאה הקונה מיד הקדש, כשיבוא היובל תצא השדה למוכר בלא פדיון, ואינו דומה לשדה אחוזה שהקדישה, שיוצאת לכהנים, דשדה מקנה שאני, שאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו שלו, וגוף הקרקע אינו של הקונה, ולהלן בפרשת בחוקותי לא איירי באופן זה, אלא באופן שהקונה גאלה מיד הקדש, אז יוצאת ביובל למוכר, וכאן קא משמע לן שמיד הקדש היא יוצאת, דסלקא דעתך אמינא דאין הקדש יוצא בלא פדיון, קא משמע לן.

[לג - המשך]

⁹ [לג - המשך] והנה בקידושין (כ, ב) קיימא לן, דהמקדיש שדה אחוזה יכול

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

גִּאֲלָתוֹ עַד תָּם שְׁנַת מִמְּכָרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גִּאֲלָתוֹ: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל
עַד מְלֹאֶת לֹו שְׁנָה תִּמְיָמָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹו חֲמָה
לְצִמְיָתָהּ לִקְנָה אֹתוֹ לְדִרְתָּיו לֹא יֵצֵא בְּיָבֵל:

מדוע המוכר בית בעיר חומה אינו חוזר ביוכל

(כה, כט-ל) ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה וכו'. יתכן¹¹ טעם
קצת, דערי המבצר הם הערים המגינים מפני האויב ומתחזקים
אם באים במצור, וכמו דאמרו ריש מגילה (ה, ב) משום מגני כו'.
ולפי זה, אם היה הדין דבית בעיר מבצר חוזר ביוכל, במשך
חמשים שנה, הלא יתכן כי ימכר בתים הרבה, ובשנת היובל
ישוּבוּ אִישׁ לֵאחֻזָּתוֹ, ויהיו כל אנשי העיר חדשים וגרים, ואינם

וכידוע כדי לעמוד מול האויב צריכים כל אנשי העיר להיות מאוגדים
ומאוחדים יחד, וכן להכיר היטב את כל מבואי העיר, לפיכך חששה תורה,
שאם ימכור בית בעיר חומה ויחזור ביוכל, ימכרו הרבה אנשים בתים בעיר
חומה, וביובל יחזרו בעליהם לבתים לאחר חמישים שנות ניתוק מהעיר,
ולא יהיה קשר ואיגוד ביניהם, ולא יכירו את מבואי העיר ולא יוכלו להתחזק
נגד האויב, לפיכך המוכר בית בעיר חומה אינה חוזרת ביוכל. וכיון שאינה
חוזרת ביוכל, נתנה תורה זמן שנה לגאול, ואם לא יגאל יוחלט.

ועל פי זה יתבאר לנו כונת הספרי. דעל הכתוב (דברים כג, טז-יז) "טז) לא
תִּסְגֹּר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִנְצֵל אֵלָיֶךָ מֵעַם אֲדֹנָיו: (יז) עֲמָךְ יֹשֵׁב בְּקִרְבְּךָ
בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בָּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוֹ", איתא בספרי (כי תצא,
פיסקא רנט) וז"ל "יז) עמך יושב, ולא בעיר עצמו. בקרבך, ולא בספר" ע"כ.
הוקשה לספרי מדוע כתוב "עמך" "בקרבך", די לכתוב "ישב במקום כו",
ומבאר, ד"עמך" בא ללמד שישב בעיר עצמה. ו"בקרבך" ולא בספר. ולא
מבואר כונת הספרי, ומה הטעם בזה.

ולאור המבואר אתי שפיר, דמה שאמרו ולא בעיר, הכונה עיר חומה. וספר,
הוא העיר הקרובה לאויב, ושניהם מפני הסכנה, שלא יתחברו לגויים ולצר
ולאויב, לכן אם ישב בעיר חומה שהיא מגינה מפני האויב, אם יתחבר
אליהם, יש לחשוש שישתף עמהם פעולה נגדך, וכן לא בספר, והיא העיר
העומדת סמוך לגבול. ולכן אמרו חז"ל (עירובין מה, א) שגויים הבאים
להלחם עם ישראל בספר, אפילו שבאו על עסקי קש ותבן ולא על נפשות
מחללין עליהם את השבת, כיון שהיא סמוכה לגבול, ושמה ילכדוה, ומשם
תהא הארץ נוחה להכבש (רש"י), מה שאין כן בעיר שאינה סמוכה לספר
אין מחללין את השבת, אלא אם כן באו על עסקי נפשות. וזה ביאור מושכל.
ומבואר בסייעתא דשמיא.

❖❖❖

פרשת בית עיר חומה

ויקרא כה, כט - ל

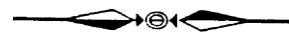
פסקאות: לד - לה

❖❖❖

[לד]

(כה, כט-ל) - (כט) ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה ויהיה

גואל לחצאין. דמצד אחד הוא הקדש, ומצד שני הוא דומה למוכר
שדה אחוזה, שחוזר ביוכל לבעלים.

פרשת בית עיר חומה

ויקרא כה, כט - ל

פסקאות: לד - לה

[לד]

¹¹ [לד] (כה, כט-ל) "כט) ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה ויהיה גִּאֲלָתוֹ
עַד תָּם שְׁנַת מִמְּכָרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גִּאֲלָתוֹ: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאֶת לֹו שְׁנָה
תִּמְיָמָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹו חֲמָה לְצִמְיָתָהּ לִקְנָה אֹתוֹ לְדִרְתָּיו
לֹא יֵצֵא בְּיָבֵל". ע"כ. ויש לתת טעם, מדוע אמרה תורה שמוכר בית בעיר
חומה יהיה חלוט לקונה ולא יחזור לבעלים, מאי שנא משדה אחוזה
שחוזרת ביוכל. ועוד, אם לא חוזרת ביוכל, מדוע נתנה תורה שנה להחזרת
הבית. והוא פלא גדול.

ונראה בזה טעם מושכל, דהנה עיר חומה היא עיר מבצר, שהם הערים
שמגינים מפני האויב ומתחזקים אם באים במצור, וכן מוכח במסכת מגילה
(ה, ב) דאמרו דאולי טבריה שאין לו חומה דינה כמוקף לענין קריאת מגילה
בט"ו, כיון שהיא דומה לעיר חומה, שכמו עיר חומה מוגנת, גם טבריה
מוגנת על ידי הים, מוכח שעיקר הייחודיות של עיר חומה שהיא מוגנת
ומגינה מפני האויב.

משך חכמה

פרשת בהר-בחוקותי פסקא כח-לה – פרשת גאולת שדה ובית בעיר חומה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לג תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

בְּעִיר אֲשֶׁר [לא] לוֹ חֹמָה לְצִמְיִתָּהּ לְקֶנֶה אֶתֹּו לְדִרְתִּיו לֹא יֵצֵא בַּיָּבֵל:

מה דורשים מהכתיב "אשר לא חומה"

(כה, ל) וקם הבית אשר בעיר אשר לא חומה לצמיתות כו'. הנה¹³ כמה פעמים חסר בלשון המקרא בית השימוש, כמו (שמות כ, יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים, שלפי הפשט צריך להיות כי בששת ימים, וכיוצא בזה רבות, ולפי זה צריך להיות וקם הבית אשר בעיר, אשר [קאי גם כן על הבית] לא בחומה, לצמיתות. וזה כרבי יהודה בשלהי ערכין (לג, א) בית הבנוי בחומה, רבי יהודה אומר אינן כבתי ערי חומה, וזה פשוט. והתורת כהנים יליף מהקרי, עיין שם¹⁴.

שלא בנוי בחומה נחלט לצמיתות. וכך פירוש הכתוב, "וקם הבית אשר בעיר", ואשר עולה גם על הבית, "אשר לא ב-חומה" לצמיתות, וזה כשיטת רבי יהודה שבית שבנוי בחומה אינו נחשב כמוכר בית בעיר חומה. אבל בתורת כהנים איתא בלשון זה (פרשה ד, פרק ה, פסקא ז) "אשר לו חומה. פרט לבית הבנוי בחומה דברי ר' יהודה, רבי שמעון אומר, כותל החיצון היא חומתן" ע"כ. ומשמע שדורש מהקרי, דסובר רבי יהודה, שחומה החיצונית של העיר, אין לה לבדה שם חומה רק עם החומה הפנימית, לכן בית הבנוי בחומה אין לו חומה, כי חסר לו הקיר הפנימי, ועל זה חולק רבי שמעון ואומר שכותל החיצון הוא חומתן. [ואף על פי שמחלוקתן היא בערכין (שם), אבל לא מבואר שם מנין, אבל בתורת כהנים הביאו הכתוב "אשר לו חומה", מוכח, דילפינן ליה מהקרי. וכונת רבינו לומר, דלפי המשנה שלא הביאה מקור זה, אפשר שדרשו ליה מהכתיב]. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁴ תמצית דבריו: מהכתיב "אשר לא חומה", יש ללמוד, שבית הבנוי בחומה עצמה אין לו דין בית בעיר חומה. דכך תפרש את הכתוב: "אשר לא ב-חומה", שהבית לא בנוי בחומה עצמה אלא תוך העיר. ואף על פי שחסר ב"ת השימוש, כך הוא דרך המקראות בהרבה מקומות לחסר ב"ת השימוש.

יודעים ומכירים מוצאי ומובאי העיר, ואין להם הקשר והאיגוד, כי אינם מכירים זה את זה, ולא יוכלו להתחזק, לכן נתנה התורה זמן שנה ואם לא יגאל, יוחלט. ומזה דריש הספרי פרשת תצא סימן רנט, עמד ישב, ולא בעיר עצמה. פירוש, בעיר המוקפת חומה. בקרבך, ולא בספר. פירוש, שניהם מפני הסכנה, שלא יתחברו לגוים, לצר ולאויב, וכמו שאמרו (עירובין מה, א) ובעיר הסמוכה לספר, אפילו באו על עסקי קש ותבן מחללין השבת. וזה מושכל¹².

[לה]

(כה, ל) ואם לא יגאל עד מלאות לו שנה תמיהה וקם הבית אשר

¹² תמצית דבריו: אפשר לומר, שהטעם שהמוכר בית בעיר חומה אינו חוזר ביובל, כיון שערי חומה הם ערי מבצר, והם מגינים על המדינה, ואם יחזרו ביובל ימכרו הרבה בתים, ולאחר חמישים שנה יחזרו הבעלים או היורשים, ולא יכירו זה את זה, ולא יהיה איגוד ואיחוד בין התושבים, ולא ידעו מוצאי ומבואי העיר, ותהא קלה להכבש על ידי האויבים.

[לה]

¹³ [לה] (כה, ל) "ואם לא יגאל עד מלאות לו שנה תמיהה וקם הבית אשר בעיר אשר לא לו חומה לצמיתות לקנה אתו לדרתיו לא יצא בייביל" ע"כ. הכתיב הוא "לא חומה", והקרי הוא "לו חומה". ויש לתת טעם מה נלמד מהכתיב.

ונראה, דהנה רבי יהודה סובר בערכין (לב, א) דבית הבנוי בתוך החומה אין לו דין של בית בעיר חומה, כי אין לו חומה, שהוא בנוי בתוך החומה, ורק בית הבנוי מחוץ לחומה בתוך העיר, דינו כבית בעיר חומה. ויש לומר דזה נלמד מהכתיב. דבהרבה מקומות חסר ב"ת השימוש בלשון הכתוב, כגון הא דכתיב (שמות כ, יא. לא, יז) "כי ששת ימים עשה ה' את השמים", דהיה לכתוב "כי בששת ימים", אבל חסר ב"ת השימוש, וכך דרך המקראות בהרבה מקומות. ולפי זה, גם הכתיב יש לו משמעות, דבא לומר שדוקא בית

